

ÚPĚNÍ SEDMADVACÍTKY

Celá Evropa bedlivě sleduje Irsko. Řeknou podruhé ne, nebo ano? A co potom? Opravdu Lisabonskou smlouvu podepíše polský prezident? A jak se zachová ten český? Ještě nikdy v historii EU se žádná smlouva nerodila tak dlouho a těžce jako od roku 2000 ta Lisabonská. Připomeňme si proto nejvýznamnější momenty během jejího schvalování.

Jak se v EU ratifikuje

1. Smlouvu podepíší zástupci vlád členských zemí.
2. Každá země smlouvu ratifikuje podle svých pravidel v parlamentu či referendem.
3. Ratifikaci musí ve většině zemí podepsat hlava státu.
4. Ratifikační listiny jsou uloženy u italské vlády („strážkyně smluv“ od podpisu Římských smluv v roce 1957).
5. Smlouva vstoupí v platnost „prvním dnem měsíce následujícího po uložení ratifikačních listin tím signatářským státem, který tak učiní jako poslední“.

Co vadí senátorům

Podstata stížnosti senátorů převážně z ODS k **Ústavnímu soudu** tkví v **podřízení** takzvaných **pasarel parlamentnímu souhlasu. Oč jde?**

Pasarely jsou ustanovení Lisabonské smlouvy, která umožňují orgánům EU **změnit hlasování konsenzem** – bezvýchradným souhlasem všech členů – **na hlasování většinově**. To senátoři odmítají. Chtějí také, aby **kdokoli z poslanců či senátorů z členských států** měl právo obrátit se na Evropský soud, bude-li mít pocit, že některý **evropský předpis porušuje princip subsidiarity** – ten zajišťuje, aby všechna opatření byla přijímána na nejnižším stupni státní správy. Podle Lisabonské smlouvy stížnost smí podat minimálně 17 senátorů nebo 41 poslanců. V praxi podle senátorů **hrozí, že stěžovat si budou moci jen nejsilnější politické strany.**

Další výtky senátorů se týká výběru funkcionářů EU. Chtějí, aby kandidát na komisaře byl schválen Sněmovnou. Dále požadují, aby **Ústavní soud** a nikoli Evropský soud měl **poslední slovo** v tom, zda nějaký evropský předpis je, či není v souladu s českou ústavou.

LUKÁŠ MACEK

politik, ředitel pobočky Science Po Paris v Dijonu

Dnes ráno se v Irsku otevírají volební místnosti a začíná další kolo hry o budoucnost Evropské unie. Pokud Irové podruhé řeknou „ne“ Lisabonské smlouvě, která přináší léta odkládanou reformu fungování evropské „sedmadvacítky“, EU zřejmě čeká dlouhé období plíživé politické krize. A ambiciózní projekt celoevropské hospodářské i politické unie by se mohl začít postupně drobit.

Pokud naopak Irové řeknou „ano“, vstup Lisabonské smlouvy v platnost bude na dosah a s ním i šance na uzavření nekonečných diskusí o organizačních problémech Unie. Vstoupí-li v platnost, „Lisabon“ zůstane zapsán v historii také jako nejdelší a nejsložitější „porod“, jaký kdy budování sjednocené Evropy zažilo. Ne že by v minulosti vše probíhalo hladce.

Třeba maastrichtská smlouva z roku 1992, díky které vznikla jednotná měna euro, přežila jen o vlásek referendum ve Francii a Dánové jí v referendu dali zelenou až napodruhé. Smlouva z Nice z roku 2000, bez které by nedošlo k našemu vstupu do EU v roce 2004, narazila právě v Irsku; i Irové řekli „ano“ až napodruhé. Z historie známe i případy, kdy podepsaná smlouva nikdy nebyla ratifikována.

V roce 1954 francouzský parlament pohřbil smlouvu o Evropském obranném společenství. V roce 2005 francouzští a nizozemští voliči zamítli smlouvu o evropské ústavě. V obou případech se zbylé členské země rozhodly ratifikaci zastavit a plánovanou smlouvu buď úplně odložit (v roce 1954), nebo podstatně předělat (v roce 2005).

„Porod“ Lisabonské smlouvy je bezprecedentní nejen svou délkou (smlouva je výsledkem procesu, který byl nastartován v prosinci 2000!), ale i počtem komplikací v jednotlivých členských státech.

Někde to vyšlo, jinde to drhlo

Pravda, ve většině zemí smlouva prošla snadno. Třeba maďarský parlament ji ratifikoval jako první, a to ještě dříve, než byl k dispozici oficiální překlad do maďarštiny. Proti hlasovalo jen pět poslanců. Italský parlament smlouvu ratifikoval jednomyslně, což je při rozhádanosti italské politické scény úctyhodný výkon.

Rumunský parlament smlouvu schválil poměrem 387:1, lotyšský 70:3, španělský 322:6. I ve Francii ratifikace proběhla bez komplikací, byť Lisabonská smlouva z velké části vychází z „euroústavy“, kterou Francouzi odmítli v referendu.

Méně jednoznačné výsledky najdeme tam, kde je politická scéna ve věci EU méně jednotná: například ve Velké Británii (346:206), na Kypru (31:17) či v Dánsku (90:25).

Slovenská politická reprezentace má vůči EU spíše kladný postoj, takže málokdo čekal, že by právě pod Tatrami mohl „Lisabon“ narazit. A přece. Ficova vláda přišla s kontroverzním návrhem tiskového zákona a opozice chtěla využít hrozby zamítnutí smlouvy k tomu, aby vládu dotlačila k jeho stažení. Vedlo to ke zhruba dvouměsíčnímu zdržení. Slovenský parlament nakonec smlouvu schválil, ale většina poslanců pravicové opozice opustila sál.

Kuriózní situace nastala ve Finsku. Od roku 1921 je součástí Finska souostroví Alandy, kde žije cca 27 000 převážně švédsky mluvících obyvatel. Toto území požívá značné autonomie jakožto „přidružený svobodný stát“.

Když Finsko v roce 1995 vstoupilo do EU, Alandy se staly její součástí, ale se zvláštním postavením. Alandané mají vlastní parlament, který též musí Lisabonskou smlouvu schválit, má-li platit na alandském území, a to dvoutřetinovou většinou ze svých 30 členů. Ti se schválením Lisabonu stále otálejí. Snaží se dotlačit finskou vládu, aby Alandům dala větší vliv na finskou politiku v EU. Finsko kvůli tomuto problému nějaký čas ratifikaci odkládalo. Z právního hlediska nemusí na alandské schválení čekat, smlouvu nakonec ratifikovalo k 30. září 2008. Pokud by však alandský

Eúúúúúú

Irové dnes řeknou ano, či ne Lisabonské smlouvě. Jak vypadá nejdéle trvajících „europorod“?

FOTO: PROFIMEDIA.CZ, KOLÁŽ MF DNES

■ Co dostalo Irsko, aby řeklo „ano“

Šéfové vlád EU Irsku potvrdili, že Lisabonská smlouva:

- nezasáhne do irského uspořádání záležitostí v oblasti ochrany života, rodiny a školství
- nic nezmění v daňové oblasti ani nijak nenaruší irskou neutralitu ve vztahu k bezpečnostní a obranné politice EU
- neohrozí irskou deklaraci o bezpečnostní a obranné politice
- zachová se „1 země = 1 komisař“

Dále byla na žádost Irsla schválena **deklarace Evropské rady** o právech zaměstnanců, sociální politice a souvisejících tématech

parlament Lisabon neschválil, bylo by zřejmě nutné vyjednat nový protokol o Alandách.

Složitou vnitřní situaci má též Belgie, kde ratifikace podléhá souhlasu sedmi (!) zastupitelských sborů: dvou komor federálního parlamentu a pěti parlamentů autonomních celků. Navzdory vyostřeným vztahům mezi Vlámí a Valony schválení Lisabonu proběhlo ve všech sedmi komorách hladce. Vyskytla se však jiná komplikace. Skupina občanů opakovaně podala žalobu proti schválení smlouvy k ústavnímu soudu. Ten však již dvě takové žaloby zamítl a Belgie své „ano“ dokončila podpisem krále.

V německém parlamentu byla smlouva schválena drtivou většinou

(515:58 v Bundestagu, jednomyslně v Bundesratu). Její odpůrci v čele s poslancem Gauweilerem z bavorské CSU ji však napadli u Ústavního soudu. Smlouva podle nich umožňuje přesuny kompetencí neslučitelné s německou ústavou.

Soudci z Karlsruhe však koncem června 2009 rozhodli, že Lisabon je v souladu s ústavou. Dodali jen, že je nutné posílit kontrolu německého parlamentu nad působením německé vlády v unijních institucích. Parlament urychleně přijal v tomto smyslu zákon, což umožnilo dokončení ratifikace smlouvy podpisem prezidenta Köhlera 25. září 2009.

Mírnější Lech a tvrdý Václav

K vážnější komplikaci došlo v Polsku a u nás. Zatímco německý prezident otálel se svým podpisem jen kvůli Ústavnímu soudu, polský prezident Lech Kaczyński a především Václav Klaus patří k hlasitým kritikům evropské integrace.

Polský prezident není smlouvou nadšen, byla však dojednána a podepsána jeho bratrem Jaroslawem, tehdy premiérem. Ten přijal kompromis až poté, co mu jej schválil jeho bratr-prezident. I proto dnes Lech Kaczyński neargumentuje odporem k Lisabonské smlouvě, ale úctou k Irům. Rekl, že schválil-li Irsko Lisabon napodruhé, nebude smlouvu blokovat. Jeho postoj má i vnitropolitické důvody. Jde o další epizodu ve sporu mezi přímo voleným prezidentem a vládou o vliv na polskou zahraniční a evropskou politiku.

■ Lisabonská smlouva

- reformuje fungování EU v návaznosti na nárůst počtu členských zemí
- zjednodušuje a zpřehledňuje smlouvy, na kterých EU stojí
- zavádí například funkci předsedy Evropské rady
- zvyšuje akceschopnost Unie – posiluje rozhodování kvalifikovanou většinou na úkor jednomyslnosti
- posiluje europarlament i kontrolní funkci národních parlamentů
- posiluje EU na mezinárodní scéně, například zavádí funkci jakéhosi „ministra zahraničí“ EU
- dává právní závaznost Chartě základních práv občanů EU

Václav Klaus je v institucionálně slabší situaci. Nemůže se zaštitovat mandátem od voličů, neboť byl zvolen parlamentem. Paradoxně však zastává tvrdší postoj než jeho polský protějšek a zatím neřekl, zda bude smlouvu blokovat i po případném irském „ano“. Dlužno říci, že na rozdíl od Kaczyňského nemůže být nařčen ze změny názoru. Lisabonskou smlouvu a předtím i „euroústavu“ vždy ostře kritizoval. Navíc mu nyní senátoři za ODS dali svým podáním k Ústavnímu soudu nový důvod k odkladu svého podpisu.

Irský karambol

Jednoznačně nejvýznamnější a potenciálně smrtelným škobrtnutím Lisa-

bonské smlouvy však zůstává ratifikace v Irsku.

V návaznosti na rozhodnutí irského Nejvyššího soudu z roku 1987 si irští politici zvykli předkládat každou změnu evropských integračních smluv ke schválení občanům v referendu. Učinili tak i v případě Lisabonské smlouvy. Navzdory podpoře ze strany všech parlamentních stran s výjimkou strany Sinn Féin byla smlouva 12. června 2008 v referendu zamítnuta.

Irské „ne“ znovu otevřelo politickou krizi EU, která se zdála být zažehnána právě podpisem kompromisní Lisabonské smlouvy. Reakce sedmadvacítky však byla odlišná od roku 2005, kdy francouzské a nizozemské „ne“ zarazilo ratifikaci „euroústavy“.

Na rozdíl od francouzské a nizozemské vlády dala irská vláda okamžitě najevo, že je ochotna jednat o novém pokusu o ratifikaci. A zatímco v roce 2005 ostatní země ratifikační proces zastavily (někdy i s neskrývanou radostí), v roce 2008 se dohodly, že ratifikace má pokračovat.

Irská vláda požádala o schválení určitých záruk, které by jí usnadnily přípravu druhého referenda. Členské státy přijaly deklaraci, která potvrzuje a zdůrazňuje některé ve smlouvě obsažené skutečnosti důležité pro irské veřejné mínění. Součástí těchto „irských záruk“ je i závazek členských států, že na základě Lisabonské smlouvy rozhodnou, že pro složení Evropské komise, klíčového orgánu EU, bude i nadále platit pravidlo „jedna země, jeden komisař“. Irskou vládu tyto záruky uspokojily a svolala nové referendum na 2. října 2009.

Co by se stalo, kdyby...

Další osud Evropské unie dnes drží v rukou tři miliony irských voličů. Pokud řeknou opět „ne“, následující vývoj je plný otazníků.

EU by byla odsouzena k dalšímu fungování podle současných smluv. Technicky vzato to není problém, 27 států EU podle nich funguje relativně dobře. Ale z politického hlediska je vysoce nepravděpodobné, že by se jelo dál jakoby nic. Znamenalo by to bezprecedentní krizi důvěry. Téměř desetileté úsilí politických reprezentací by přišlo vniveč. Smlouva z Nice by se stala nepřekonatelným horizontem snahy o evropské sjednocování, být byla dojednána jen jako krátkodobý kompromis. S největší pravděpodobností by to znamenalo zablokovat rozšiřování EU a otevření cesty k „více-rychlostní Evropě“ či k „Evropě jádra a periferie“. To by byl konec modelu evropského uspořádání, který se prosadil po roce 1989. Je na politickém úsudku každého, aby zhodnotil, pro koho by to bylo či nebylo výhodné.

Řeknou-li Irové „ano“, pohled celé Evropy se upře do Brna a na Pražský hrad. Česko ponese stejnou odpovědnost jako dnes Irsko. Pokud by Ústavní soud na rozdíl od svého prvního rozhodnutí smlouvu prohlásil za neústavní, politická scéna by řešila vážné dilema. Odmítnout dojednanou smlouvu a jít do výše nastíněných rizik dalšího vývoje v Evropě? Nebo změnit ústavu, jako řada zemí, které si ty své v minulosti upravily, aby mohly ratifikovat třeba maastrichtskou smlouvu?

Ať již ústavní soudci v Brně rozhodnou jakkoli, stále visí otazník nad postupem prezidenta Klause: podepíše, či nikoli? Rozhodne-li se nepodepsat, nastane asi nejvýznamnější ústavněprávní konflikt, jaký republika dosud zažila: mezi vládou a parlamentem na straně jedné a prezidentem na straně druhé. Spor, který zbytek EU bude sledovat se zatajeným dechem, ale nejspíš i s narůstající nevráživostí vůči nepochopitelnému a nepředvídatelnému partnerovi, za kterého nás již nyní mnozí bohužel mají.

Pokud však Irové i my ratifikaci naopak dokončíme, Evropská unie by mohla již koncem roku 2009 začít fungovat podle nových pravidel. Začala by se psát nová kapitola. Ta by pojednávala o tom, jak zdravé bude dítě, které přišlo na svět tak složitým a bolestným způsobem...

Autor byl lídrem kandidátky SNK ED ve volbách do Evropského parlamentu 2009